

L'Atlas internacional dels núvols i dels estats del cel

Si un aficionat a la meteorologia sent interès pel món dels núvols o per la nefologia, nom amb el que es coneix la ciència d'estudi dels núvols, trobarà un ampli ventall de publicacions dedicades a aquesta matèria. Aquesta persona interessada és fàcil que faci una consulta, per exemple via internet, a la pàgina web oficial de la Organització Meteorològica Mundial (OMM), màxim organisme de coordinació de la meteorologia a nivell internacional, per tal de cercar les publicacions disponibles sobre el tema.

Si així ho fa, de seguida cridarà la seva atenció l'edició en Castellà del "Volumen I del Atlas Internacional de Nubes" de 1993, pel fet de ser aquesta, l'edició més recent sobre el tema que apareix al dens índex de publicacions disponibles de l'organisme esmentat.

Si arriba a les nostres mans un exemplar d'aquesta edició i llegim el seu pròleg, signat pel Sr. Obasi, Secretari General de la OMM en aquell temps, veurem que aquesta versió en castellà va ser preparada a partir de la versió anglesa de 1975, amb traducció a càrrec del Servicio Meteorológico Nacional de Argentina.

L'edició de 1992 té l'encert d'incorporar els pròlegs de les edicions anteriors d'atles internacionals de núvols publicats per la OMM, cosa que amb la seva lectura, permet disposar d'una visió acurada del procés històric que va portar a la confecció de les diferents edicions i ens fa comprendre clarament que l'obra que tenim a les nostres mans és el fruit actualitzat dels treballs realitzats, al llarg de quasi dos segles, per estudiosos i meteoròlegs d'arreu del món. La inclusió dels pròlegs esmentats dona una visió dels principals agents i persones que van participar en tot el procés, i al meu entendre no només suposa una informació d'interès històric sinó que al mateix temps és un homenatge i reconeixement a l'esforç realitzat per tots ells.

Edició de 1975

El pròleg de l'edició de 1975, signat pel Sr. Davies en la condició d'ex-Secretari General de la OMM, explica com l'edició anterior, de 1956, constava de dos volums, el Volum I, contenint un text descriptiu i explicatiu i el Volum II, contenint un joc de làmines per il·lustrar el text. Continua explicant que l'edició del 75 és una nova edició dissenyada per reemplaçar l'original del Volum I de 1956.

La decisió de fer una nova edició es començà a gestar a la reunió realitzada per la Comissió de Meteorologia Sinòptica de 1966 a Wiesbaden, on s'examinaren les noves aportacions fetes sobre criteris de visibilitat utilitzats per a informar sobre la "boirina" i la "boira", i s'acordà la conveniència de la revisió de les definicions i descripcions d'hidrometeors contingudes a l'atlas de 1956, especialment pel que fa a les corresponents a fenòmens propis de les zones polars i muntanyoses.

A tal efecte, es creà un grup de treball que va fer diferents recomanacions substancials en quant a la definició de núvol i meteor. Aquestes noves concepcions diferien de les compreses a l'atlas de 1956, a més, aquella edició estava exhaurida. Tot plegat va motivar que l'any 1971 el grup de treball decidís que calia preparar un projecte preliminar d'una nova edició de l'atlas. Aquesta decisió culminaria amb l'edició de l'Atlas del 1975, que es va organitzar en tres parts; una primera amb una classificació general dels hidrometeors, una segona que tractava exclusivament de núvols, i una tercera amb la classificació i símbols corresponents als distints meteors dels núvols i l'observació d'aquests meteors des del terra.

Edició de 1956

El seu pròleg, signat pel Sr. Bleeker, com a President de la Comissió de Meteorologia Sinòptica i pel Sr. Viaut, com a President del Comitè per a l'Estudi dels Núvols i els Hidrometeors, explica com la Comissió Internacional per a l'Estudi dels Núvols de la Organització Meteorològica Internacional (OMI), creada el 1921, va ser substituïda el 1946 pel Comitè per a l'Estudi de Núvols i d'Hidrometeors amb l'objectiu de preparar una edició revisada de l'Atlas internacional de núvols i dels estats del cel de 1935, per estar aquesta esgotada i per tal d'incorporar, en una nova edició, els coneixements de núvols i d'hidrometeors de l'època, així com les modificacions a les claus internacionals de núvols.

Els continguts del atlas i plans per a al seva publicació van ser discutits a Lausana i Ginebra els anys 1951 i 1952 respectivament. L'Atlas, del qual se'n van fer versions en anglès i francès, es va organitzar en dos volums, El volum I, que era essencialment descriptiu i explicatiu amb modificacions respecte a la classificació per famílies de núvols feta per l'atlas del 35, i el volum II, que comprenia una col·lecció de 224 làmines consistents en fotografies de núvols en blanc i negre i en color fetes, tant des de la superfície del terra, com des d'aeronaus.

En tots els pròlegs abans esmentats figuren els noms de les persones que van constituir i dirigir els diferents grups de treball i les comissions creades per a les distintes edicions que es van dur a terme, així com els llocs on es van reunir aquestes. En cap d'elles hi figura cap meteoròleg Català ni de l'Estat Espanyol, i cap de les reunions es van celebrar a casa nostra.

Edició de 1935

Atlas Internacional dels Núvols i dels Estats de Cel. Atlas General.

El prefaci d'aquesta edició, signat pel Sr. Delcambre com a President de la Comissió Internacional d'Estudi dels Núvols, presenta una extens repàs històric dels diferents estudis realitzats sobre el tema, començant per Lamarck (1802) a França i un any després Luke Howard a Anglaterra, fins a la classificació de núvols d'Hildebrandsson i Abercromby de 1887.

De la classificació de Hildebrandsson i Abercromby sorgí, sense grans modificacions, l'Atlas de 1896, que contenia 28 planxes en color acompanyades d'un text en tres llengües (francès, alemany i anglès) i la seva reedició de 1910, que introduïa lleus modificacions. Aquesta nova edició ja feia molts anys que estava exhaurida quan fou creada a Londres, durant la reunió de l'any 1921 del Comitè Meteorològic Internacional, la Comissió Internacional per a l'Estudi dels Núvols (CEN), qui promogué la revisió de la classificació, obrint una enquesta sobre una memòria del tema posada a disposició de la comunitat internacional.

L'objectiu de la Comissió era elaborar un nou atlas internacional que substituís als anteriors, per notable que hagués estat a la seva època, l'obra de 1896 no era perfecta, i el pas dels anys havia revelat algunes imperfeccions i llacunes, a més, l'observació dels núvols des dels avions aportava nous punts de vista que calia tenir en compte.

Quan la CEN es reuní a París el 1926, es va haver d'enfrontar a una enorme quantitat d'informació en resposta a l'enquesta endegada. Davant de tal quantitat de suggeriments, la Comissió va adoptar una actitud prudent i decidí abordar només els canvis indispensables, tenint en compte que la classificació de 1896 havia resistit la prova dels anys i gaudit d'aprovació gairebé unànime.

La CEN acordà incorporar al seu treball un capítol sobre l'observació aèria dels núvols i una classificació dels estats del cel. Mentrestant es reuní un important aplec de fotografies de núvols i celatges, procedents principalment de quatre col·leccions, entre les que hi havia les de la Fundació Concepció Rabell de Catalunya.

A fi de sotmetre el projecte de la CEN a la més àmplia crítica, es va editar un Atlas Provisional que va ser àmpliament distribuït. De totes les parts del món arribaren comentaris i suggeriments que serien discutits a la reunió de la CEN que es celebrà a Barcelona el juny de 1929.



Observatori Fabra, Barcelona, juny de 1929.
La Comissió Internacional per la l'Estudi dels Núvols

Durant aquesta reunió la il·lustració del Atlas fou curosament revisada, tasca que es va veure facilitada per l'extraordinària exposició de fotografies de núvols que la Fundació Concepció Rabell va organitzar amb motiu de la celebració de l'esmentada reunió.

La CEN es reuní de nou a Copenhague el setembre de 1929, on es fixà el projecte definitiu del Atlas de núvols i s'acordà la seva publicació.

En paraules de Delcambre *“les condicions de publicació foren resoltes en condicions excepcionalment favorables, gràcies a la donació verament magnífica d'un mecenes català, en Rafel Patxot, a qui la ciència dels núvols ja devia els estudis tan interessants de la Fundació Concepció Rabell”*. La generosa contribució de Patxot va permetre fer un tiratge gratuït de 1000 exemplars de l'Atlas complet i posar a la venda l'obra així com la seva versió reduïda a un preu significativament baix.

L'extracte sortí el 1931 en 4 llengües, francès, alemany i anglès (llengües oficials de la OMI) i català. El Volum I de l'Atlas General, que es publicà més tard en les mateixes llengües abans esmentades, es composà d'un text explicatiu dividit en cinc parts relatives a; núvols, codi dels núvols, diari dels núvols, observació aèria dels núvols i finalment, una sobre els estats del cel. A més, l'Atlas estava acompanyat d'una col·lecció de 174 planxes (101 per als núvols vistos des del terra, 22 per als núvols vistos en avió i 51 per als estats del cel).

De les 174 fotografies que componen el volum, 26 pertanyen a la col·lecció de la Fundació Concepció Rabell.

Una vegada realitzat aquest repàs es podria deduir que el paper destacat de Catalunya en la edició de l'Atlas de 1935 es va fonamentar en l'aportació desinteressada, per part de Rafel Patxot, dels fons necessaris per a la publicació de l'obra.

Una deducció d'aquesta naturalesa seria però del tot errònia. A Catalunya existia una gran tradició científica d'estudi dels núvols i el Servei Meteorològic de Catalunya (SMC) disposava d'un servei adscrit, sufragat totalment per la Fundació Concepció Rabell, per als estudis nefològics. Aquest important bagatge científic en nefologia, combinat amb el prestigi internacional del llavors director del SMC, Dr. Eduard Fontserè, va permetre el paper intens i rellevant de l'SMC en els estudis de la Comissió, a més Patxot i Fontserè en varen formar part.

L'obra finalment publicada va ser referent internacional durant molts anys, les circumstàncies de l'època van permetre que avui en dia puguem gaudir d'aquest treball en versió Catalana, fet que malauradament no s'ha produït en edicions posteriors. El treball, no només és d'un extraordinari interès científic, sinó que també és d'una gran bellesa plàstica.

Per a la meteorologia Catalana aquesta obra és i seguirà sent un referent, un repte, un exemple de qualitat i de projecció internacional a emular pels organismes i meteoròlegs del nostre país.

Sergi Paricio i Ferreró
Coordinador general del
Servei Meteorològic de Catalunya